

УДК 316.614

ВЗАЄМОДІЯ З ВЛАДОЮ В ПОЛІТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

*Ірина Віталіївна Остапенко, кандидат психологічних наук,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України,
науковий співробітник лабораторії психології політичної поведінки молоді
e-mail: ostapenko_iryna@ukr.net.*

Стаття присвячена аналізу результатів емпіричного дослідження уявлень про владно-підвладну взаємодію в політичній картині світу студентської молоді, що здійснювалось за допомогою психосемантичних методів та методики колажів, а також аналізу особливостей розвитку рефлексивних механізмів структурування дискурсу взаємодії з владою в умовах тренінгу. Автором запропоновано технологічну схему розвитку у молоді рефлексії способів взаємодії з владою з використанням групової дискусії та інших методів активного навчання. Розглянуто основні етапи проведення тренінгу: 1) діагностики уявлень про владу та самодіагностики в ситуаціях взаємодії з владою; 2) рефлексії ситуацій взаємодії з владою; 3) інтеграції набутого досвіду та розвитку готовності до конструктивної взаємодії з владою. Визначено специфіку використання методів активного навчання для розвитку рефлексивних механізмів структурування дискурсу взаємодії з владою на кожному з етапів тренінгу.

Ключові слова: владно-підвладна взаємодія, політичний дискурс, рефлексивні механізми, групова дискусія, методи активного навчання, тренінг.

Проблема. В сучасних умовах радикалізації українського суспільства особливого значення набуває здійснення ефективної взаємодії з владними органами в правовій площині, що висуває низку вимог до молоді як творця європейської демократичної держави. У зв'язку з цим постає нагальна

потреба в детальному вивченні політичного дискурсу, визначенні ролі та місця взаємодії з владою в уявленнях молоді.

Дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу слід почати з аналізу та уточнення ключових понять, таких, як «політична картина світу», «дискурс», «владно-підвладна взаємодія».

У рамках нашого дослідження політична картина світу розглядалася як одна із частин загальної картини світу, що формується у процесі політичної соціалізації і є динамічною системою уявлень про політичну систему, владу, функціонування органів влади, моделі політичної поведінки. Структурування ж політичної картини світу відбувається у процесі дискурсивної взаємодії [1;5;9].

Дискурс, слідом за В.О.Васютинським та І.В.Жадан, можна розглядати як принциповий спосіб інтерпретації суб'єктом свого перебування, існування у світі; як потенційну суб'єктну передумову здатності інтерпретувати [2;5].

Аналіз сучасних психологічних досліджень засвідчує [2], що уявлення про владно-підвладну взаємодію охоплюють не тільки політичну сферу, тобто взаємодію з суто владними органами та інститутами, але й сферу суспільного життя, тобто участь у громадських об'єднаннях, етнічних та інших спільнотах, місцевому самоврядуванні, в освітньому процесі.

За результатами емпіричних досліджень встановлено, що уявленням студентської молоді про владно-підвладну взаємодію властива певна суперечливість та недостатня структурованість [7]. Зазначені тенденції свідчать про перебування молоді у стані невизначеності щодо взаємодії з владою. І це дуже важливий момент, бо саме в умовах невизначеності відбувається актуалізація суб'єктивної потреби в нових знаннях, в емоційному відреагуванні на ситуацію, в структуруванні образу світу.

Мета дослідження. Мета дослідження полягала у визначенні особливостей дискурсу взаємодії молоді з владою та можливостей

актуалізації та розвитку рефлексивних механізмів, що будуть сприяти його структуруванню.

Основна частина.

Владно-підвладна взаємодія в політичній картині світу – це загалом уявлення про державний устрій, функціонування владних та політичних інститутів, ставлення до політики й суспільно-політичних інститутів та уявлення про себе як в більшій чи меншій мірі активного учасника всіх суспільно-політичних процесів.

Різні способи взаємодії з владою відрізняються за наступними **параметрами**: 1) орієнтації на взаємодію з владними органами чи неофіційними; 2) орієнтації на правове чи не правове рішення в ситуаціях взаємодії. Зазначені параметри було покладено в основу розробленої нами моделі взаємодії з владою (Рис. 1).

Рис. 1. Модель взаємодії з владою

Виходячи з цієї моделі, ми можемо окреслити **типологію** способів взаємодії молоді з владою: 1) конструктивна взаємодія, коли вирішення

питання відбувається за участі суб'єкта, владних органів, коли кожен виконує свої функції, встановлені законом; 2) корупційна взаємодія, коли питання вирішується за участі обох сторін, але незаконними способами (наприклад, з допомогою хабарів), що шкодить державі в цілому; 3) компромісна взаємодія з невладними структурами - взаємодія з суб'єктами, що виконують функції владних органів, але при цьому відмова від співпраці з владними органами, які мають виконувати ці функції (наприклад, ремонт будинку власними силами без залучення ЖЕКу), але у правовий спосіб. При цьому владні органи не виконують належні їм функції, а суб'єкти (в даному випадку – мешканці будинку), не виконують своїх функцій контролю, тобто не змушують органи місцевої влади виконувати їх; 4) злочинна взаємодія з суб'єктами неофіційної влади без співпраці з владними органами, що відбувається в неправовий спосіб (наприклад, залучення колекторів для стягнення боргу з фізичної особи замість звернення до суду) (Рис. 1).

Наведена типологія використовувалась при доборі кейсів для проведення дискусій у групах респондентів з метою активізації рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії.

Індикаторами способів взаємодії з владою виступають конкретні дії суб'єктів в різних ситуаціях. З нашої точки зору, ці дії визначаються специфікою прояву базових конструктів, що лежать в основі уявлень про владно-підвладну взаємодію.

За результатами теоретичного аналізу [2] та попереднього емпіричного дослідження [6], ми визначили базові конструкти, що описують владно-підвладну взаємодію в уявленнях студентської молоді: 1) домінування-підкорення; 2) любов-ненависть; 3) близькість-віддаленість; 4) примус-вплив; 5) захищеність-незахищеність; 6) активність-пасивність; 7) незалежність-залежність; 8) організованість-хаос (безлад); 9) довіра-недовіра.

З нашої точки зору, зазначені конструкти виступають ядерними особистісними утвореннями, що визначають специфіку уявлень студентської молоді про сутність владно-підвладної взаємодії. При цьому ми вважаємо, що виокремлені конструкти є одночасно **параметрами**, за якими визначаються можливі способи взаємодії молоді з владою.

Основними завданнями емпіричного дослідження було виявлення типових моделей владно-підвладної взаємодії в уявленнях студентської молоді та визначення засобів активізації рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії.

Дослідження проводилось у чотири етапи.

На першому етапі дослідження вивчалась структура уявлень студентської молоді про владно-підвладну взаємодію. Визначення структурних компонентів та моделі уявлень про владно-підвладну взаємодію здійснювалось в межах психосемантичного дослідження, яке проводилося лабораторією психології політичної соціалізації молоді в різних регіонах України протягом 2013-2014 рр (загальна кількість респондентів – 760).

На цьому етапі встановлено, що уявлення молоді про владно-підвладну взаємодію є диференційованими та структурованими. Структура уявлень складається з семи факторів: 1) «прагматичні очікування від влади»; 2) «межі втручання держави»; 3) «довіра до влади»; 4) «пріоритет політичних свобод»; 5) «орієнтація на створення умов для самореалізації»; 6) «пріоритет закону»; 7) «самопокладання (індивідуалізм)». Зазначені фактори відображають характеристики влади, сфери впливу влади, функції влади, критерії оцінювання ефективності влади. Також встановлено наступні тенденції, що свідчать про суперечливість уявлень студентської молоді про владно-підвладну взаємодію: відсутність готовності до конструктивної взаємодії й низький рівень готовності виконувати рішення влади та патерналізм на рівні очікувань; тотальна недовіра, низький авторитет існуючої влади та високий рівень вимогливості щодо її моральності;

очікування гарантій забезпечення політичних прав та свобод з боку влади та готовність до можливого втручання держави в суспільне та особисте життя громадян [7].

На другому етапі дослідження вивчалися уявлення студентства про моделі взаємодії з владою в авторитарному, ліберальному та демократичному суспільствах за описаними вище критеріями. Для цього було розроблено методику семантичного диференціалу. Дослідження проводилось протягом 2014 року серед студентів вищих навчальних закладів м. Києва (вибірка склала 273 особи).

При розробці методики семантичного диференціалу нами використовувались базові конструкти (параметри), що описують владно-підвладну взаємодію в уявленнях студентської молоді.

За результатами дослідження встановлено, що найбільш близькою до ідеальної моделі взаємодії з владою в уявленнях студентської молоді є демократична, а найбільш віддаленою – авторитарна (профілі таких моделей взаємодії з владою, як демократична та ліберальна, є схожими, однак демократична є найбільш близькою до профілю ідеальної моделі взаємодії влади; в профілі авторитарної моделі взаємодії з владою встановлено наступні особливості: наближеність оцінок до полюсів «ненависть», «віддаленість», «незахищеність», «пасивність», «залежність», «організованість», «недовіра» та «примус») [7].

На третьому етапі дослідження вивчалися особливості візуалізації уявлень студентської молоді про владно-підвладну взаємодію. На цьому етапі здійснювалось уточнення та доповнення даних, отриманих за допомогою методу семантичного диференціалу.

В межах нашого дослідження ми вважали доцільним застосувати проєктивну методику «Географія візуальних образів», що пройшла апробацію у прикладних психологічних дослідженнях [10;12].

В основу даної методики покладено техніку створення колажу, що дозволило здійснити візуалізацію уявлень студентської молоді про різні моделі взаємодії з владою: демократичну, авторитарну та ліберальну.

Дослідження проводилося протягом 2014 рр. серед студентів вищих навчальних закладів м. Києва, які навчаються за спеціальностями технічного, природничого та гуманітарного профілю. Загальний обсяг вибірки – 220 осіб (123 жіночої статі, 97 чоловічої статі).

На підставі аналізу результатів визначено специфіку прояву базових конструктів, що описують уявлення про владно-підвладну взаємодію, в образних репрезентаціях молоді: 1) символи, що використовуються для візуалізації авторитарного способу взаємодії з владою, пов'язані з примусом, пасивністю, незахищеністю, недовірою; 2) символи, що використовуються для візуалізації ліберального способу взаємодії з владою, пов'язані з впливом, близькістю, любов'ю, незалежністю; 3) символи, що використовуються для візуалізації демократичного способу взаємодії з владою, пов'язані з активністю, організованістю, довірою, впливом, захищеністю.

За результатами проведеного емпіричного дослідження було встановлено, що уявленням студентської молоді про владно-підвладну взаємодію властива певна суперечливість та недостатня структурованість, які виявляються у: відсутності готовності до конструктивної взаємодії й низькому рівні готовності виконувати рішення влади та патерналізмі на рівні очікувань; тотальній недовірі, низькому авторитеті існуючої влади та високому рівні вимогливості щодо її моральності; очікуванні гарантій забезпечення політичних прав та свобод з боку влади та готовності до можливого втручання держави в суспільне та особисте життя громадян [7].

На четвертому етапі дослідження для активізації рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії запропоновано використовувати технологію проведення тренінгу з застосуванням методів групової дискусії та активного навчання.

Основними *цілями та завданнями тренінгових груп* є створення соціально-психологічних умов для:

- 1) активізації рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії;
- 2) трансформації та оновлення уявлень про владу;
- 3) розвитку рефлексії ситуацій взаємодії з владою;
- 4) якісного перетворення системи взаємовідносин з владними інституціями в різних ситуаціях взаємодії;
- 5) інтеграції набутого досвіду та формування готовності застосовувати набуті знання, вміння та навички в різних ситуаціях взаємодії з владою.

Розробку технології активізації рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії було здійснено на основі принципів суб'єктної парадигми, в межах якої основним завданням є розвиток суб'єктності учасників групової роботи, запуск основних механізмів та динаміка цього процесу [3;4;8;11].

Рис. 2. Технологічна схема тренінгу

Змістові та структурні елементи технологічної схеми (Рис.2) тренінгу виглядають наступним чином:

Вступ.

Індивідуальна співбесіда. Проводиться для з'ясування загальної зацікавленості учасників в тренінговій групі (мотивів участі), визначення специфіки індивідуальних очікувань, оцінки готовності учасників до емоційних навантажень.

Установча зустріч. Проводиться у форматі групової бесіди, під час якої відбувається ознайомлення учасників з цілями та завданнями тренінгу, принципами групової роботи, стисле знайомство з основними етапами роботи в групі, обговорення організаційних умов, норм та правил поведінки.

Мета та завдання: адаптація до участі в тренінгу, ознайомлення із цілями, завданнями та структурою групової роботи, визначення специфіки індивідуальних очікувань, оцінка готовності учасників до емоційних навантажень.

Базові методи: індивідуальні співбесіди, групова дискусія.

Етап 1. Діагностика уявлень про владу та самодіагностика в ситуаціях взаємодії з владою.

Мета – актуалізація уявлень про владу та взаємодію з нею, створення умов для запуску механізмів децентрації, необхідних для рефлексії взаємодії з владою.

Завдання:

- актуалізація наявних знань про владу (її види, функції, органи та механізми);
- актуалізація емоцій та переживань, що проявляються у ставленні до влади, владних інституцій, ситуаціях взаємодії з різними органами влади;
- актуалізація типових ситуацій та моделей поведінки у ситуаціях взаємодії з різними органами влади;

- створення банку типових критичних ситуацій у взаємодії з органами влади;
- розмежування об'єктивних та суб'єктивних складових критичних ситуацій на рівні самосвідомості учасників;
- оволодіння навичками самодіагностики в ситуаціях взаємодії з владою.
- створення мотивації до переосмислення взаємодії з владою.

Базові методи та спеціальні техніки: групова дискусія (метод обміну досвідом), зондуючі запитання, метод імітації (імітаційні рольові ігри), метод символічного виразу (створення колажів для різних моделей взаємодії з владою). Після проведення окремих вправ передбачено шерінг (групове обговорення) [3;4;11;13].

Етап 2. Рефлексія ситуацій взаємодії з владою.

Мета – активізація рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії.

Завдання:

- визначення індивідуальних та групових проблем у взаємодії з різними органами влади;
- оцінка адекватності власної поведінки вимогам критичних ситуацій взаємодії з різними органами влади;
- оволодіння навичками рефлексії ситуацій взаємодії з владою;
- об'єктивація стратегій поведінки при розв'язанні критичних ситуацій у взаємодії з різними органами влади;
- оволодіння вміннями та навичками оптимізації взаємодії з владою, пошуку альтернативних рішень при розв'язанні критичних ситуацій у взаємодії з різними органами влади;
- рефлексія можливих стратегій у взаємодії з владою;
- створення мотивації до трансформації власного досвіду взаємодії з владою.

Базові методи та спеціальні техніки: тематична групова дискусія («Конформісти-Нон-конформісти»), метод аналізу критичних ситуацій (вправа «Скринька Пандори»), кейс-метод, метод імітації (імітаційні рольові ігри, техніка «Альтернативні перетворення»), брейнстормінг [3;4;8;11].

Етап 3. Інтеграція.

Мета – актуалізація готовності застосовувати набуті знання, вміння та навички в різних ситуаціях взаємодії з владою, переносити їх у реальні ситуації життєдіяльності.

Завдання:

- створити умови для концептуалізації та систематизації учасниками набутого досвіду щодо ситуацій взаємодії з владою;
- закріплення мотивації до трансформації набутого досвіду;
- перевірити готовність учасників до застосування набутого досвіду, вмінь та навичок в реальній взаємодії з органами влади.

Базові методи та спеціальні техніки: групова дискусія (метод обміну досвідом), кейс-метод, техніка «3 D», метод групової рефлексії.

Розроблена нами технологія проведення тренінгу, спрямованого на активізацію рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії пройшла успішну апробацію при роботі зі студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка та ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК».

Таким чином, нами було встановлено, що:

1. Розвиток рефлексивних механізмів структурування дискурсу взаємодії молоді з владою можна здійснювати в тренінгових групах з використанням методів групової дискусії та активного навчання.

2. Активізація рефлексивних механізмів структурування дискурсу взаємодії молоді повинна здійснюватись поетапно. Технологічна схема побудови дискусійних груп включає етапи: 1) Діагностики уявлень про владу та самодіагностика в ситуаціях взаємодії з владою (на якому

відбувається актуалізація уявлень про владу та взаємодію з нею, створюються умови для запуску механізмів децентрації, необхідних для рефлексії взаємодії з владою); 2) Рефлексії ситуацій взаємодії з владою (на якому здійснюється активізація рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії); 3) Інтеграції (який передбачає створення умов для актуалізації готовності застосовувати набуті знання, вміння та навички в різних ситуаціях взаємодії з владою, переносити їх у реальні ситуації життєдіяльності).

Основні стратегії роботи, спрямовані на структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії, передбачають:

- створення майданчиків для публічних дискусій, де студенти могли б обмінюватись досвідом конструктивного вирішення проблемних ситуацій у взаємодії з владою не тільки з ровесниками, але й з представниками експертного середовища (політологи, юристи, журналісти, соціологи, психологи) та безпосередньо владних інституцій (органів представницької та виконавчої влади різних рівнів, силових структур);
- впровадження спеціальних освітніх програм (в т.ч. із застосуванням дистанційних форм навчання, відкритих освітніх курсів у віртуальному просторі), спрямованих на: ознайомлення студентів з особливостями функціонування владних та політичних інститутів; розширення їх уявлень про політичну систему, владу, механізми функціонування політики; опанування ними продуктивних моделей політичної поведінки; розвиток медіакомпетентності молоді через підвищення обізнаності щодо розпізнання маніпулятивних технологій та оволодіння засобами ефективного протистояння ним;

інтенсифікація співробітництва студентської молоді з громадськими організаціями та залучення до роботи в них з метою зміни їх ставлення до

політики й суспільно-політичних інститутів, усвідомлення ними себе як активних учасників всіх суспільно-політичних процесів.

Висновки:

Описуючи взаємодію з владою молоді, можна виокремити такі типи: 1) конструктивна (взаємодія з владними органами в правовий спосіб); 2) корупційна (взаємодія з владними органами в неправовий спосіб); 3) компромісна (взаємодія з невладними органами в правовий спосіб); 4) злочинна (взаємодія з невладними органами в неправовий спосіб).

Структуру уявлень про владно-підвладну взаємодію описує семифакторна модель: 1) «прагматичні очікування від влади»; 2) «межі втручання держави»; 3) «довіра до влади»; 4) «пріоритет політичних свобод»; 5) «орієнтація на створення умов для самореалізації»; 6) «пріоритет закону»; 7) «самопокладання (індивідуалізм)». Зазначені фактори відображають характеристики влади, сфери впливу влади, функції влади, критерії оцінювання ефективності влади.

Найбільш близькою до ідеальної моделі взаємодії з владою в уявленнях студентської молоді є демократична, а найбільш віддаленою – авторитарна.

Символи, що використовуються для візуалізації авторитарного способу взаємодії з владою, пов'язані з примусом, пасивністю, незахищеністю, недовірою; символи, що використовуються для візуалізації ліберального способу взаємодії з владою, пов'язані з впливом, близькістю, любов'ю, незалежністю; символи, що використовуються для візуалізації демократичного способу взаємодії з владою, пов'язані з активністю, організованістю, довірою, впливом, захищеністю.

Уявленням студентської молоді про владно-підвладну взаємодію властива певна суперечливість та недостатня структурованість, які виявляються у: відсутності готовності до конструктивної взаємодії й низькому рівні готовності виконувати рішення влади та патерналізмі на рівні очікувань; тотальній недовірі, низькому авторитеті існуючої влади та

високому рівні вимогливості щодо її моральності; очікуванні гарантій забезпечення політичних прав та свобод з боку влади та готовності до можливого втручання держави в суспільне та особисте життя громадян.

Для активізації рефлексивних механізмів структурування дискурсу владно-підвладної взаємодії студентської молоді запропоновано використовувати технологію проведення тренінгу з застосуванням методів групової дискусії та активного навчання.

Література:

1. Артемьева Е. Ю. Основы психологии субъективной семантики / Е.Ю. Артемьева. - М. : Смысл, 1999. – 350 с.
2. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади / В. Васютинський. – К., 2005. – 492 с.
3. Вачков И. В. Окна в мир тренинга. Методологические основы субъектного подхода к групповой работе : учеб. пособ. / И. В. Вачков, С. Д. Дерябо. – СПб. : Речь, 2004. – 272 с.
4. Духневич В. М. Прикладні питання технологій підготовки та проведення когнітивно-орієнтованих тренінгів спілкування : методичні рекомендації / В. М. Духневич; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 84 с.
5. Жадан І. В. Методологічні засади дослідження взаємодії суб'єктів політичної соціалізації як чинника структурування політичної картини світу студентської молоді / І. В. Жадан / Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави. К., 2011. – Збірник наукових праць. – Випуск 12. – с. 35-42.
6. Остапенко І. В. Особливості візуалізації уявлень студентської молоді про владно-підвладну взаємодію / І. В. Остапенко / Проблеми політичної психології : зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України,

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. – К. : Міленіум, 2014. – Вип. 1 (15). – с. 368-374.

7. Остапенко І. В. Психосемантичне дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу студентської молоді / І. В. Остапенко // Збірник наукових статей Київського міжнародного університету й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія : «Психологічні науки: проблеми і здобутки». Випуск 7. – К. : КиМУ, 2015. – С. 191-204.
8. Панфилова А. П. Игротехнический менеджмент / А. П. Панфилова. – СПб. : ИВЭСЭП; Знание, 2013. – 536 с.
9. Скнар О. М. Політична картина світу молоді : визначення, складові, функції / О.М.Скнар / Психологія і суспільство. 2012. – №3. – с.101-107.
10. Соснюк О. П. Психосемантична інтерпретація візуальних образів у прикладних дослідженнях / О. П. Соснюк // Наука і освіта. Тематичний спецвипуск: «Когнітивні процеси та творчість». – № 9, 2012. – с.201-205.
11. Соснюк О. П. Вплив здатності до самокорекції на формування психологічної готовності особистості до інноваційної діяльності / О. П. Соснюк // Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Тенденції розвитку психології в Україні: історія та сучасність”. – Київ, 2006. – с. 299-305.
12. Branthwaite Alan, Toiati Luigi. An unusual approach to collage//Exploring projective techniques (Reassessing and developing current practice)/ A.Branthwaite, L.Toiati. – Barcelona (WorkShop ESOMAR), 2005. – P.18-27.
13. Wills M. Managing the Training Process: Putting the Principles into Practice/ M. Wills. – Hampshire, UK : Gower Publishing Ltd., 1998. – P.277.

Reference.

1. Artem'eva E. Osnovy psikhologiy sub"ektivnoy semantiki [Bases of subjective semantics' psychology] (1999) 350 p.
2. Vasyutyns'kyi V. Interaktsiyna psikhologiya vlady [Interactive psychology of authority] (2005) 492 p.
3. Vachkov I. Okna v mir treninga. Metodologicheskie osnovy sub"ektnogo podhoda k gruppovoy rabote [Windows to the training's world. Methodological basis of the subjective approach to group work] (2004) 272 p.
4. Dukhnevych V. Prykladni pytannya tekhnologiy pidhotovky ta provedennya kohnityvno-oriyentovanykh treninhiv spilkuvannya [Applied technology issues of training and the cognitive-oriented communication training] (2014) 84 p.
5. Zhadan I. Metodolohichni zasady doslidzhennya vzayemodiyi sub"yektiv politychnoyi sotsializatsiyi yak chynnyka strukturuvannya politychnoyi kartyny svitu students'koyi molodi [Methodological bases of research of interaction of political socialization as a factor structuring political outlook of students] (2011). The problems of political psychology and its role in the state of Ukrainian citizen; 12, pp. 35-42.
6. Ostapenko I. V. Osoblyvosti vizualizatsiyi uyavlen' students'koyi molodi pro vladno-pidvladnu vzayemodiyu [Features of visual representations of student youth about power-dependent interaction] (2014). The problems of political psychology; 1 (15), pp. 368-374.
7. Ostapenko I. Psykhosemantychne doslidzhennya vladno-pidvladnoyi vzayemodiyi v politychniy kartyni svitu students'koyi molodi [Psychosemantic research of power-dependent interaction in the political world outlook of university students] (2015). Psychological sciences: problems and achievements; 7, pp. 191-204.
8. Panfilova A. Igrotechnicheskij menedzhment [Game and technical management] (2013) 536 p.
9. Sknar O. Politychna kartyna svitu molodi: vyznachennya, skladovi, funktsiyi [The political picture of the world of youth: definition, components, functions]

- (2012). *Psychology and society*; 3, pp. 101-107.
10. Sosniuk O. Psykhosemantychna interpretatsiia vizualnykh obraziv u prykladnykh doslidzhenniakh [Psychosemantic interpretation of the visual images in researches] (2012). *Science and education. Scientific journal*; 9, pp.201-205.
 11. Sosniuk O. Vplyv zdatnosti do samokorektsiyi na formuvannya psykhologichnoyi hotovnosti osobystosti do innovatsiynoyi diyal'nosti [The impact of the capacity for self-correction on the formation of psychological readiness of the individual to innovation] (2006). *Actual problems of sociology, psychology and pedagogics*; pp. 299-305.
 12. Branthwaite Alan, Toiati Luigi. An unusual approach to collage // *Exploring projective techniques (Reassessing and developing current practice)/ A.Branthwaite, L.Toiati. – Barcelona (Work Shop ESOMAR), 2005.– pp. 18-27.*
 13. Wills M. *Managing the Training Process: Putting the Principles into Practice/ M. Wills. – Hampshire, UK: Gower Publishing Ltd., 1998. – 277 p.*

АННОТАЦИЯ

Остапенко И.В. Взаимодействие с властью в политической картине мира студенческой молодежи.

Статья посвящена анализу результатов эмпирического исследования представлений о властно-подвластном взаимодействии в политической картине мира студенческой молодежи, которое осуществлялось с помощью психосемантических методов и методики коллажей, а также анализу особенностей развития рефлексивных механизмов структурирования дискурса взаимодействия с властью в условиях тренинга. Автором предложена технологическая схема развития у молодежи рефлексии способов взаимодействия с властью, предполагающая использование групповой дискуссии и других методов активного обучения. Рассмотрены основные этапы проведения тренинга: 1) диагностики представлений о власти и самодиагностики в ситуациях взаимодействия с властью; 2) рефлексии ситуаций взаимодействия с властью; 3) интеграции приобретенного опыта и развития готовности к конструктивному взаимодействию с властью. Определена специфика использования методов активного обучения для развития рефлексивных механизмов структурирования дискурса взаимодействия с властью на каждом из этапов тренинга.

Ключевые слова: властно-подвластное взаимодействие, политический дискурс, рефлексивные механизмы, групповая дискуссия, методы активного обучения, тренинг.

ABSTRACTS

Ostapenko I.V. Power-dependent interaction in the political world outlook of university students.

The article presents analysis of empirical research of power-dependent interaction in the political world outlook of university students, which was carried out with psycho-semantic methods and collages. Article is also devoted to analysis of the specifics of reflexive mechanisms' development of discourse structuring of interaction with the authorities in training. Author proposed the technological scheme of the development of youth' reflection of interaction with the authorities. There are considered the main stages of the training: 1) diagnostic of political power's representations and self-diagnosis in interactions with the authorities; 2) reflection of situations of interaction with the authorities; 3) integration of acquired experience and the development of readiness for constructive cooperation with the authorities. Author defined the specifics of the use of active learning methods for development of reflexive mechanisms' development of discourse structuring of interaction with the authorities in each stage of training.

Key words: power-dependent interaction, political discourse, reflexive mechanisms, group discussion, active learning methods, training.